

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
ОНИСЮКА Сергія Валерійовича
«Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії для
забезпечення глобального енергетичного переходу»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

1. Актуальність дослідження. Глобальний енергетичний перехід передбачає поступове зменшення залежності від викопних джерел енергії та активне впровадження відновлюваних ресурсів, що потребує не лише технологічних інновацій, а й ефективних економічних та інституційних механізмів міжнародної взаємодії.

Зростання ролі відновлюваної енергетики, необхідність диверсифікації постачання та забезпечення енергетичної безпеки в умовах геополітичної нестабільності актуалізують пошук нових форм співпраці між державами, міжнародними організаціями та бізнес-структурами. Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії стає ключовим чинником для забезпечення ефективного трансферу технологій, мобілізації фінансових ресурсів, гармонізації нормативно-правових стандартів та формування спільної архітектури глобального ринку чистої енергії.

Для України актуальність теми посилюється необхідністю інтеграції у європейський енергетичний простір, залучення інвестицій у відновлювану енергетику та зміцнення позицій у міжнародних енергетичних альянсах. Таким чином, дослідження відповідає стратегічним пріоритетам світової енергетичної політики та має практичне значення для формування національної моделі енергетичного переходу, що базується на принципах стійкості, інноваційності та міжнародної кооперації.

Зазначена кількість аргументів підтверджує важливість дослідження обраної проблематики та знайшла своє відображення у представленій дисертаційній роботі на тему «Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії для забезпечення глобального енергетичного переходу».

Робота вирізняється комплексністю вирішених наукових завдань, логічною узгодженістю положень та висновків, а також практичною спрямованістю

запропонованих рекомендацій. Це засвідчує актуальність теми та її значення як для розвитку наукової думки, так і для формування ефективних механізмів міжнародної співпраці у сфері енергетики.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Робота підтверджує досягнення поставленої мети шляхом реалізації комплексу наукових завдань, що забезпечує цілісність і завершеність дослідження. Дисертація складається з трьох розділів, у яких послідовно розкрито особливості обґрунтування теоретико-методологічних положень та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії у сфері енергетики. У першому розділі «Теоретико-методологічні основи формування механізмів міжнародної економічної взаємодії в умовах глобального енергетичного переходу» представлено теоретико-категорійні аспекти досліджуваної проблематики (стор. 20–41), сформовано концептуальні засади нової архітектури глобального ринку чистої енергії (стор. 41–59) та окреслено методологічні підходи до аналізу міжнародної економічної взаємодії у сфері енергетики (стор. 59–68).

Другий розділ дисертації «Економічна оцінка міжнародної економічної взаємодії у сфері енергетики» присвячено дослідженню сучасного стану та тенденцій трансформації глобального енергетичного ринку. У ньому здійснено аналіз ключових трендів розвитку відновлюваних джерел енергії та їхнього впливу на міжнародну економічну співпрацю (стор. 72–86); проведено оцінку ефективності існуючих механізмів міжнародної взаємодії у сфері енергетики та визначено їхні сильні й слабкі сторони (стор. 86–105); окреслено виклики та ризики інтеграції України у глобальний енергетичний простір, зокрема геополітичні, фінансові та технологічні аспекти (стор. 105–127).

У третьому розділі «Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії для забезпечення глобального енергетичного переходу» систематизовано проблеми реалізації існуючих моделей співпраці та запропоновано напрями їх удосконалення на основі інституційної та фінансової інтеграції (стор. 130–147); сформовано алгоритм інтеграції України у європейський енергетичний простір із урахуванням ключових факторів впливу

на енергетичну безпеку та економічну стабільність (стор. 147–161); досліджено міжнародний трансфер технологій як один із визначальних напрямів реалізації глобального енергетичного переходу, підкріплений прикладами успішних практик у країнах ЄС (стор. 161–180).

Таким чином, структура роботи є логічно побудованою, а її зміст підтверджує високий науковий рівень дослідження та належне оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Наукові публікації автора, що відображають ключові положення дисертації, засвідчують системність та послідовність у розробці обраної проблематики, а також підтверджують її актуальність і практичну значущість.

Основні результати дослідження висвітлено повною мірою у висновках (с. 68–71; 127–129; 180–183) до дисертаційної роботи. Результати ґрунтовного аналізу положень дисертації «Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії для забезпечення глобального енергетичного переходу» демонструють завершеність представленої наукової праці, виконаної автором самостійно на високому науковому рівні. Отримані положення та висновки знайшли своє відображення у наукових публікаціях, загальна кількість яких становить 10, серед них 4 статті у фахових виданнях України 1 публікація у періодичному науковому виданні, проіндексованому у наукометричній базі Scopus, та 4 публікації у матеріалах наукових і науково-практичних конференцій різного рівня.

Ознайомлення з опублікованими працями підтверджує їх високий науковий рівень та відповідність змістовному наповненню дисертаційного дослідження. У межах цих публікацій висвітлено ключові результати та висновки, які подано достатньо повно й аргументовано. Наведені аргументи засвідчують відповідність опублікованих наукових праць здобувача вимогам пунктів 8 та 9 *«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»*, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами,

внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 р. № 341).

Таким чином, дисертаційна робота та наукові публікації здобувача підтверджують високий рівень виконання дослідження, його завершеність та відповідність встановленим вимогам.

3. Наукова обґрунтованість основних положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації є науково обґрунтованими та аргументованими. Це підтверджується комплексом вирішених наукових завдань, які чітко узгоджуються з метою та предметом дослідження, а також використанням значного масиву зарубіжних і вітчизняних джерел (263 позицій), офіційних даних міжнародних енергетичних організацій, Європейської комісії, Міжнародного енергетичного агентства та чинних нормативно-правових актів України у сфері енергетики та міжнародної економічної співпраці.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри міжнародних економічних відносин, факультету міжнародних відносин КАІ «Міжнародний рух капіталу в умовах зовнішньої збройної агресії проти України та повоєної відбудови» (номер державної реєстрації №12-2024/15.01.01), де автор надав аналітичний матеріал щодо удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії в умовах глобального енергетичного переходу, аналіз інституційних та правових засад міжнародного співробітництва у сфері енергетики, оцінку фінансово-економічних інструментів підтримки декарбонізації, а також механізмів координації дій держав і міжнародних організацій

Серед ключових практичних результатів обґрунтовано застосування інституційно-фінансового підходу до стимулювання міжнародної економічної взаємодії у сфері енергетики, розроблено алгоритм інтеграції України у європейський енергетичний простір, а також запропоновано модель міжнародного трансферу технологій у сфері відновлюваної енергетики. Ці елементи мають практичну значущість, оскільки сприяють формуванню

ефективної архітектури глобального ринку чистої енергії та забезпечують підвищення рівня енергетичної безпеки України.

Таким чином, дисертація поєднує високий рівень теоретичного обґрунтування з практичною спрямованістю, а її положення та рекомендації відповідають сучасним вимогам до наукових досліджень у галузі економіки та можуть бути використані у процесі формування державної політики й розвитку міжнародної економічної співпраці.

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота вирізняється високим теоретичним та науково-методологічним рівнем виконання поставленого наукового завдання. Це підтверджується використанням значного обсягу фактичного, статистичного та графічного матеріалу, значна частина якого є авторською розробкою. Чіткість і аргументованість положень теоретико-методичного та практичного характеру, а також перевірка достовірності отриманих результатів дозволили досягти поставленої мети у частині обґрунтування концептуальних засад та формування практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії у сфері енергетики.

У процесі дослідження автор спирався на широкий спектр загальних і спеціальних методів наукового пізнання. Застосування методу наукової абстракції забезпечило уточнення сутності та трактування поняття «глобальний енергетичний перехід», індуктивний та дедуктивний підходи дозволили систематизувати чинники впливу на міжнародну економічну взаємодію, а економічний аналіз і порівняння стали основою для оцінки тенденцій розвитку світових енергетичних ринків та ефективності існуючих моделей співпраці. Використання графічних методів сприяло наочному відображенню динаміки розвитку відновлюваної енергетики та структури міжнародних інвестиційних потоків, тоді як економетричне моделювання дало змогу дослідити ключові фактори інтеграції України у європейський енергетичний простір та оцінити ефективність міжнародного трансферу технологій.

Застосування зазначених методів дозволяє оцінити рівень виконання поставленого наукового завдання як високий та підтверджує оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Завдяки цьому дисертація постає як завершене наукове дослідження з обґрунтованими висновками та рекомендаціями, що мають значну теоретичну та практичну цінність.

5. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів, проведених здобувачем

Новизна представлених теоретичних та практичних результатів дисертації полягає в наступному

уперше:

- сформульовано концептуальні засади аналізу глобального енергетичного переходу, як солідарної стратегії, в рамках якої заявлено принцип пріоритетності цілей сталого розвитку щодо національних стратегій економічного розвитку країн та щодо принципу економічної ефективності;

- запропоновано модель нової архітектури глобального ринку чистої енергії як багаторівневої системи, яка об'єднує шість взаємопов'язаних підсистем, що дало змогу комплексно відобразити вплив різновекторних складових на формування нової якості глобального енергетичного простору в умовах економічної турбулентності та глобальних асиметрій;

- класифіковано принципи та тренди трансформації інститутів і механізмів міжнародної взаємодії в контексті нової архітектури глобального енергетичного переходу та логіки функціонування світового ринку і багаторівневої мережевої системи.

удосконалено:

- категорійний апарат дослідження з уточненням дефініції «енергетичний перехід», яка відображає реакцію на глобальні виклики – зміни клімату, виснаження традиційних джерел енергії та потреб забезпечення світового сталого розвитку;

- концепцію механізмів міжнародної економічної взаємодії як комплексу різнорівневих інструментів економічного регулювання, правових норм та інституційних форм, які визначають параметри співпраці у сферах міжнародного

поділу праці, міжнародних фінансів, міжнародної торгівлі, руху капіталу, передачі технологій, формуванні відповідної інфраструктури та логістики і забезпечують досягнення цілей глобального енергетичного переходу – класифікацію та оцінку ролі економічних та позаекономічних ризиків здійснення глобального енергетичного переходу і формування нової архітектури 16 глобальної енергетичної безпеки, які деформують розвиток національних і світової економік;

- систематизацію інституційної архітектури глобального енергетичного ринку, яка являє собою багаторівневу систему і комплекс господарських, фінансових, правових та технологічних міжнародних відносин між державами, міжнародними організаціями, транснаціональними корпораціями, господарюючими суб'єктами;

- визначення структури і шляхів забезпечення ефективності та дієвості механізмів міжнародної економічної взаємодії;

набуло подальшого розвитку:

- критерії оцінки ролі нових ринкових агентів у контексті трансформації глобального енергетичного ринку на якісно новому етапі його розвитку;

- оцінка впливу ключових інституцій глобального енергетичного ринку на процес енергетичного переходу з метою визначення їхньої ролі у формуванні регуляторних рамок, забезпеченні інституційної стійкості та прискоренні інтеграції відновлюваних джерел енергії у глобальний енергетичний простір;

- обґрунтування необхідності переходу від ресурсно-галузевої моделі до моделі архітектури можливостей, у якій визначальну роль відіграють цифрові технології, інтероперабельність та інноваційна адаптивність;

- визначення теоретичних засад аналізу міжнародної економічної взаємодії у сфері енергетики, що розглядається як комплекс господарських, фінансових, правових та технологічних відносин;

- уточнення структури відновлюваної енергетики з акцентом на зміну домінування сонячної, водневої та вітрової генерації;

- визначення ролі і наслідків фінансових та політичних чинників на ринку чистої енергії, які постають ключовими складовими, що визначають темпи

трансформації та якість глобального енергетичного переходу; – оцінка перспектив конвергенції і інтеграції енергетичної системи України до глобальної системи енергетичного переходу.

Наукова цінність полягає у комплексному підході до аналізу та моделювання процесів глобальної енергетичної трансформації. Автором уперше систематизовано та концептуально обґрунтовано багаторівневу архітектуру міжнародної економічної взаємодії у сфері чистої енергетики, яка враховує інституційні, фінансові та технологічні чинники.

Серед ключових елементів наукової новизни слід відзначити розробку алгоритму інтеграції України у європейський енергетичний простір, що базується на поєднанні економічних, нормативно-правових та інноваційних механізмів. Вперше запропоновано модель міжнародного трансферу технологій у сфері відновлюваної енергетики, яка може бути використана як інструмент підвищення ефективності міжнародної співпраці та забезпечення енергетичної безпеки.

Оригінальність дослідження також проявляється у формуванні методологічних підходів до оцінки ефективності міжнародної економічної взаємодії в умовах глобального енергетичного переходу, що дозволяє комплексно враховувати геополітичні ризики, фінансові обмеження та інституційні бар'єри. Запропоновані рекомендації мають практичну значущість для державної політики та міжнародних економічних відносин, оскільки спрямовані на створення стійкої моделі співпраці у сфері енергетики.

Ретельний аналіз положень наукової новизни дозволяє встановити їх відповідність чинним вимогам, що ставляться до дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Теоретичне та практичне значення роботи, використання результатів дослідження.

Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи *«Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії для забезпечення глобального енергетичного переходу»* полягає у комплексному розкритті концептуальних засад та прикладних інструментів формування нової архітектури глобального

енергетичного ринку. Теоретичне значення дослідження визначається поглибленням наукових уявлень про сутність і механізми міжнародної економічної взаємодії в умовах енергетичної трансформації, уточненням категорійного апарату та розробкою методологічних підходів до оцінки ефективності співпраці держав, міжнародних організацій та бізнес-структур у сфері енергетики.

Практична цінність дисертаційної роботи *«Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії для забезпечення глобального енергетичного переходу»* полягає у тому, що сформульовані висновки та пропозиції можуть бути використані у кількох ключових сферах. У правозастосовній діяльності вони здатні слугувати основою для формування та реалізації державної політики у сфері міжнародної економічної взаємодії, зокрема урядом, парламентом та профільними органами виконавчої влади, з метою забезпечення ефективної інтеграції України у процеси глобального енергетичного переходу, удосконалення механізмів міжнародного економічного співробітництва та імплементації міжнародних зобов'язань у сфері енергетики.

У науково-дослідній сфері результати роботи можуть бути використані для подальшого розвитку теоретико-методологічних засад міжнародної економічної взаємодії в умовах трансформації світової енергетичної системи, а також для поглиблення доктринального аналізу правових та економічних інструментів забезпечення глобального енергетичного переходу. У навчально-методичній роботі вони мають значення для підготовки підручників, навчальних посібників і методичних матеріалів з міжнародного економічного права, міжнародних економічних відносин та енергетичного права, а також для викладання дисциплін «Міжнародне економічне право», «Міжнародні економічні відносини», «Правове регулювання енергетики».

Крім того, результати дослідження мають освітнє значення, оскільки можуть бути використані при підготовці навчальних матеріалів, аналітичних доповідей і практичних кейсів для студентів економічних і правничих спеціальностей. Практичне застосування результатів підтверджується їх використанням ДП «УкрНДІпроект» для посилення аналітичної складової

досліджень у сфері енергетики, а також впровадженням на *Carpathian Platform* щодо застосування економічних важелів управління процесами глобальної енергетичної трансформації. Окремі положення роботи запроваджено у навчальний процес кафедри як матеріал лекцій та практичних занять з дисциплін «Проектування пристроїв та систем управління», «Національні стратегії економічного розвитку» та «Глобальні і національні бізнес-стратегії» (акт про впровадження від 06.03.2026).

Дотримання норм академічної доброчесності.

Дисертаційна робота «*Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії для забезпечення глобального енергетичного переходу*» є самостійною авторською науковою працею, що відповідає вимогам чинного законодавства України щодо захисту авторського права та принципам академічної доброчесності. Текст дисертації було перевірено на наявність текстових збігів із використанням системи пошуку плагіату, результати якої засвідчили незначний рівень збігів, що підтверджено відповідною довідкою закладу вищої освіти. Це свідчить про відсутність академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації.

Усі використані в роботі ідеї, положення, розробки та відомості супроводжуються належними бібліографічними посиланнями на відповідні джерела інформації, що забезпечує прозорість та коректність наукової аргументації. Таким чином, дисертація характеризується дотриманням норм академічної доброчесності, а її результати мають належне теоретичне та практичне підґрунтя, що підтверджує високий рівень виконання дослідження та його відповідність сучасним вимогам наукової спільноти.

7. Дискусійні положення та зауваження до роботи.

Зазначаючи високий рівень обґрунтування наукових положень дисертації та аргументованість розробок автора, що стосуються удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії у сфері енергетики, водночас варто звернути увагу на окремі дискусійні питання:

1. Зокрема, у першому розділі потребує більш чіткого розмежування категорійний апарат, адже окремі поняття глобального енергетичного переходу

та міжнародної економічної співпраці частково перетинаються й можуть бути інтерпретовані неоднозначно. Також доцільним було б ширше використати порівняльний аналіз практики країн, які вже досягли значних результатів у сфері відновлюваної енергетики, що посилює аргументацію теоретико-методологічних положень. Окрім того, у викладі окремих концептуальних засад спостерігається певна повторюваність, яку можна оптимізувати шляхом узагальнення.

Зазначені зауваження мають несуттєвий характер і стосуються переважно стилістичної та структурної організації матеріалу, не впливаючи на загальну якість дослідження, яке вирізняється високим рівнем теоретичного обґрунтування та логічною послідовністю викладу.

2. Виклад концептуальних засад формування механізмів міжнародної економічної взаємодії є достатньо аргументованим, проте окремі положення потребують більш чіткого розмежування між економічними та правовими аспектами, адже їхнє поєднання іноді створює певну термінологічну неоднозначність. Крім того, у тексті спостерігається часткове дублювання окремих аргументів, що можна було б оптимізувати шляхом їхнього узагальнення. Зазначені зауваження мають несуттєвий характер і стосуються переважно стилістичної та структурної організації матеріалу, не впливаючи на загальну якість та наукову цінність дослідження.

3. Варто зазначити, що проведений аналіз економічного потенціалу міжнародної співпраці у сфері енергетики є достатньо ґрунтовним, проте окремі положення потребують більшої деталізації щодо методики оцінювання фінансової спроможності та інституційної стійкості партнерських відносин. У деяких випадках спостерігається надмірна концентрація на загальних тенденціях без достатнього розкриття специфіки українського контексту, що могло б посилити практичну значущість висновків.

4. Доцільним було б ширше використати порівняльні приклади з країн Центральної та Східної Європи, які мають схожі умови інтеграції у європейський енергетичний простір, адже це дозволило б підкріпити аргументацію більш релевантними кейсами. Окремі графічні матеріали потребують уточнення щодо

джерел даних та методики їх побудови, що забезпечило б ще більшу прозорість і наукову коректність викладу.

Зазначені зауваження мають несуттєвий характер і стосуються переважно стилістичної та методичної деталізації матеріалу. Вони не впливають на загальну якість дослідження, яке вирізняється високим рівнем аналітичного опрацювання та логічною послідовністю викладу.

5. Окремі положення потребують більшої деталізації щодо механізмів імплементації запропонованих рекомендацій у діяльність державних інституцій та бізнес-структур. У деяких випадках спостерігається надмірна узагальненість висновків, що могло б бути доповнене конкретними прикладами застосування розроблених моделей у реальних умовах.

6. Ширше використання емпіричних даних щодо результатів міжнародного трансферу технологій у сфері відновлюваної енергетики, що посилює практичну значущість запропонованих алгоритмів. Окремі графічні матеріали потребують уточнення щодо методики побудови та джерел інформації, аби забезпечити прозорість аргументації.

Разом із визнанням високого рівня обґрунтування наукових положень дисертації та аргументованості запропонованих автором рішень щодо удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії у сфері енергетики, окремі зауваження та дискусійні положення слід розглядати як конструктивні міркування, що спрямовані на подальше уточнення та розвиток дослідження. Вони мають допоміжний характер і жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки представленої роботи, яка вирізняється високим рівнем теоретичного та практичного опрацювання проблематики, логічною структурою та значущістю отриманих результатів.

8. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність чинним вимогам.

Дисертаційна робота «Удосконалення механізмів міжнародної економічної взаємодії для забезпечення глобального енергетичного переходу» є завершеним кваліфікаційним дослідженням, у якому наукові положення послідовно й логічно узгоджені між собою, а висновки та рекомендації базуються на результатах

авторських напрацювань. Змістовне наповнення роботи, її науковий доробок та обрана проблематика цілком відповідають спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», за якою дисертацію подано до захисту, що підтверджує її відповідність сучасним вимогам до досліджень у даній галузі.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із наступними змінами), а також постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 р. та № 502 від 19.05.2023 р.).

Ураховуючи актуальність теми, наукову новизну, обґрунтованість висновків і практичну значущість одержаних результатів, автор дисертації, Онисюк Сергій Валерійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Офіційний опонент

д.е.н., професор
професор кафедри світової економіки
Державного торговельно-економічного
університету, МОН України

Тетяна ЗУБКО

